

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش: تربیت بدنی و علوم ورزشی

عنوان:

بررسی رابطه هوش هیجانی و مؤلفه های آن با مدیریت کلاس و خودکارآمدی معلمان تربیت بدنی مدارس

شهر تهران

استاد راهنما:

دکتر محمدرضا اسمعیلی

استاد مشاور:

دکتر شعله خداداد کاشی

پژوهشگر:

شهره کتابیان

تابستان ۱۳۹۱

ISLAMIC AZAD UNIVERSITY

Central Tehran Branch

Faculty of Physical Education and Sport Science

"M.A" Thesis

On Physical Education and Sport Science

Subject:

**The role of Emotional Intelligence and Self-efficacy on Classroom
management style**

Advisor:

Dr. MohamadReza Esmaeili

Consulting Advisor:

Dr. Shole Khodadad Kashi

By:

Shohreh Ketabian

Summer 2012

تشکر و قدردانی :

سپاس ایزد منان را که به من توانایی آموختن و گام نهادن در راه علم بخشید. راهی بس طولانی پیمودم تا بدین مرحله پا گذارم و چنانچه راهنمایی و مساعدت اساتید گرانمایه نبود این توفیق هرگز به دست نمی آید. مجال را غنیمت می دارم و از استاد بزرگوارم جناب آقای دکتر محمدرضا اسمعیلی به پاس زحمات بی دریغشان در راهنمایی این پژوهش، کمال امتنان را دارم. همچنین، از مشورت های استاد گرانقدر سرکارخانم دکتر شعله خداداد کاشی که همواره مشاور و یاور من در این پروژه بوده‌اند را ارج می نهم.

تقديم به :

آنان که تابشي از انوار رحمت الهي بر زندگي ام بوده اند ...

پدر و مادر فداکارم

دو قبله گاه بزرگوارم که تمام توفیقات زندگیم را مرهون دعاهاي خالصانه آنان مي دانم.

و

تقديم به :

همه آنان که عشق را بهانه زندگي مي دانند و با دلي اميدوار و روحيه اي شاداب براي داشتن زندگي سالم، تلاش نموده و در راه رسيدن به قله هاي پيروزي و موفقيت ، یأس و خستگي را به خود راه نمي دهند.

و

تقديم به همه محققين، اساتيد و دانشجويان دانشگاه و آنان که به حقير خواندن را آموختند.

فصل اول: کلیات طرح

..... ۳	۱-۱ مقدمه:
..... ۵	۲-۱ بیان مسئله
..... ۹	۳-۱ ضرورت و اهمیت تحقیق
..... ۱۰	۴-۱ اهداف پژوهش
..... ۱۰	هدف کلی:
..... ۱۰	اهداف اختصاصی
..... ۱۱	۵-۱ فرضیات و سوالات پژوهش
..... ۱۱	۶-۱ تعاریف متغیرها
..... ۱۱	تعاریف نظری:
..... ۱۲	تعاریف عملیاتی
..... ۱۳	متغیرها و واژه های کلیدی:

فصل دوم: مطالعات نظری

..... ۱۵	۱-۲-۱ مقدمه:
..... ۱۶	۱-۲-۱-۱ سبک های مدیریت کلاس
..... ۱۶	۱-۲-۱-۲ مدیریت کلاس چیست؟
..... ۱۷	۱-۲-۲-۱ عناصر مؤثر بر مدیریت کلاس:

..... ۱۸	۳-۱-۲- اهداف مدیریت کلاس:
..... ۱۹	۳-۱-۲- دیدگاه مدرسه در مورد مدیریت کلاس:
..... ۲۰	۴-۱-۲- اصول مدیریت کلاس:
..... ۲۱	۵-۱-۲- معلم و مدیریت کلاس
..... ۲۲	۶-۱-۲- نوع نگرش و روابط معلم نسبت به شاگردان
..... ۲۶	۲-۲- خودکار آمدي
..... ۲۹	۲-۲-۲- منابع خودکار آمدي (عوامل مؤثر در رشد کار آمدي):
..... ۳۱	۳-۲- هوش هیجانی:
..... ۳۱	۱-۳-۲- تعریف هوش هیجانی و مدل های آن
..... ۳۲	۲-۳-۲- تاریخچه هوش هیجانی:
..... ۳۳	۳-۳-۲- اهمیت کاربرد هوش هیجانی در زندگی روزمره
..... ۳۴	۴-۳-۲- آموزش مهارت های هیجانی:
..... ۳۵	۵-۳-۲- تعاریف و مدل های هوش هیجانی
..... ۴۸	۶-۳-۲- جمع بندی مبانی نظری
..... ۴۹	هوش هیجانی
..... ۵۱	۴-۲- پیشینه پژوهشی:
..... ۵۱	۱-۴-۲- پژوهش های خارجی
..... ۵۵	۲-۲-۴-۲- خودکار آمدي

فصل سوم : روش شناسانی تحقیق (متدولوژی)

..... ۵۹	۱-۳ مقدمه
..... ۵۹	۲-۳ روش تحقیق:
..... ۵۹	۳-۳-جامعه آماری پژوهش:
..... ۵۹	۴-۳- روش گرد آوری اطلاعات:
..... ۶۰	۵-۳-ابزار گردآوری اطلاعات
..... ۶۰	الف) پرسشنامه روش های مدیریت کلاس های تربیت بدنی(مک کورماک، ۱۹۹۷):
..... ۶۰	ب) آزمون هوش هیجانی،مقیاس هوش هیجانی شوت و همکاران(۱۹۹۸):
..... ۶۲	ج) پرسشنامه خود کارآمدي معلمان تربیت بدنی(مارتین، ۲۰۰۳)
..... ۶۲	-پرسشنامه اطلاعات دموگرافیک.....
..... ۶۲	۶-۳-آزمون آماری تحلیل اطلاعات
..... ۶۳	۷-۳- طرح انجام کار

فصل چهارم : تجزیه و تحلیل یافته های تحقیق

..... ۶۵	مقدمه
..... ۶۶	۱-۴- بخش اول: بررسی شاخص های توصیفی داده ها
..... ۷۱	۲-۴- بررسی فرضیه های پژوهش

فصل پنجم : نتیجه گیری و پیشنهادات

..... ۸۵	مقدمه
..... ۸۵	۱-۵- بحث و نتیجه گیری
..... ۸۵	یافته های استنباطی مربوط به فرضیات پژوهشی:

فهرست منابع و مآخذ:

..... ۱۲۲	پیوستها و ضمائم.....
-----------	----------------------

چکیده پایان نامه (شامل خلاصه، اهداف، روش های اجرا و نتایج به دست آمده) :

هدف از انجام این پژوهش بررسی نقش هوش هیجانی و خودکارآمدی بر سبک مدیریت کلاس درس معلمان تربیت بدنی بود. به همین منظور نمونه ای مشتمل بر ۲۵۰ نفر از جامعه ۱۷۰۰ نفری معلمان تربیت بدنی مناطق ۲۲ گانه سازمان آموزش و پرورش شهر تهران به روش نمونه گیری خوشه ای طبقه ای از بین معلمان زن و مرد پنج منطقه انتخاب شدند.

سپس پرسشنامه های خودکارآمدی معلمان تربیت بدنی (مارتین، ۲۰۰۳)، هوش هیجانی شوت و همکاران (۱۹۹۸)، روش های مدیریت کلاس معلمان تربیت بدنی (مک کورمک، ۱۹۹۷) و اطلاعات دموگرافیک بطور همزمان در مورد افراد نمونه به اجرا درآمد. داده های جمع آوری شده برای انجام تجزیه و تحلیل با استفاده از نرم افزار SPSS داده پردازی شد که با توجه به سوالات و فرضیات پژوهش، از آزمونهای رگرسیون چندمتغیری برای تعیین قوت پیش بینی مؤلفه های هوش هیجانی و خودکارآمدی در برآورد ابعاد مدیریت کلاس و آزمون t برای گروه های مستقل زنان و مردان استفاده شد.

نتایج این بررسی نشان داد که هر سه فرضیه پژوهش که در مورد پیش بینی سبک های مدیریتی حمایتی، اصلاحی و پیشگیرانه معلمان بودند در سطح آماری $(P < 0,05)$ مورد تأیید قرار گرفته و متغیرهای هوش هیجانی و خودکارآمدی از قدرت پیش بینی کنندگی معتبری برای تبیین سبک مدیریتی معلمان تربیت بدنی برخوردارند. همچنین بین معلمان زن و مرد در هر سه سبک مدیریتی (حمایتی، اصلاحی و پیشگیرانه) تفاوت معناداری وجود نداشت. اما در برخی ابعاد هوش هیجانی و خودکارآمدی تفاوت معنادار مشاهده شد.

واژگان کلیدی: سبک های مدیریتی، هوش هیجانی، خودکارآمدی، معلمان تربیت بدنی

فصل اول

کلیات پژوهش

۱-۱ مقدمه:

در هر سازمانی، نیروی انسانی مهمترین عامل در دستیابی به اهداف است و شکی نیست که موفقیت و پیشرفت سازمان ها به نیروی انسانی آنها بستگی دارد (رمضانی نژاد و همکاران، ۱۳۹۰). وزارت آموزش و پرورش از سازمان های مهمی است که نیروی انسانی آن اغلب افرادی پر تلاش و متعهدند و اگر شرایط کاری و انگیزشی آن ها مساعد باشد، استعداد و مهارت خود را در خدمت آن سازمان به کار خواهند گرفت (مهدی زاده تهرانی، ۱۳۷۶). معلمان تربیت بدنی نیز از طریق فعالیت های جسمانی و تندرستی دانش آموزان، در نیل به اهداف تعلیم و تربیت عمومی وظیفه دشواری دارند و باید از سطح مطلوب توانمندی های فردی و مدیریتی برخوردار باشند (قیومی، ۱۳۸۲؛ به نقل از رضانی نژاد و همکاران، ۱۳۹۰).

از طرف دیگر اداره خوب کلاس مهم ترین پیش نیاز آموزش اثر بخش است. این موضوع در کلاس ها و برنامه های تربیت بدنی و ورزش اهمیت بیشتری دارد؛ زیرا شرایط این کلاس ها با سایر فعالیت های آموزشی مدرسه متفاوت است. محیط و فضای آزاد کلاس، میل به حرکت و فعالیت زیاد در شاگردان، وابستگی شدید برنامه به ابزارها و امکانات آموزشی خاص شرایط ویژه ای را برای معلمان تربیت بدنی فراهم می آورد؛ از این رو، معلمان تربیت بدنی باید به روش های کلاس داری و تدریس به خوبی مجهز شوند (رضانی نژاد، ۱۳۸۸)؛ زیرا برنامه ریزی دقیق و انجام امور کلاس بطور طبیعی و مرتب از اتلاف وقت و انرژی معلم جلوگیری می کند. معلمان موفق کسانی هستند که برای رسیدن به نتایج مطلوب، طبق معیارهای حرفه ای و آموزشی از هر ساعت تربیت بدنی و ورزش به بهترین نحو استفاده می کنند (مشرف جوادی، ۱۳۷۶). با توجه به نقش ارزنده معلمان تربیت بدنی در تأمین سلامتی و تندرستی جمعی و روانی افراد جامعه، بازنگری و شناسایی شیوه های مدیریت کلاس تربیت بدنی مدارس، ضروری به نظر می رسد.

به نظر می رسد که چگونگی اداره کلاس تربیت بدنی در مدرسه، نسبت به سایر کلاس ها مورد توجه قرار گرفته است (زرین آبادی، ۱۳۸۰). معلم تربیت بدنی مسئول اداره کلاس و آموزش است. شاگردان در این کلاس می خواهند بازی و حرکت کنند و آزادانه در هر زمان اداره رفتار خود را بر عهده بگیرند. شاید آنها بر خلاف سایر کلاس های آموزشی، اطاعت و پیروی کمتری از معلم نشان می دهند یا می کوشند نوع مشارکت فردی را خودشان تعیین کنند. در کلاس تربیت بدنی، معلم با شاگردانی روبروست که از نیمکت جدا شده اند و خود را در فضای بسته و ساکت با کاغذ و کتاب نمی بینند. چون در کلاس تربیت بدنی فرصتی یافته اند که بتوانند به رفع خستگی و استرس ها بپردازند و هر لحظه که خواستند بنشینند، بدون یا از بازی دست بکشند. در چنین موقعیتی نمی توان از روش های متداول کلاس داری و تدریس برای سایر درس ها استفاده کرد. حفظ آزادی، مشارکت فعال، لذت و شادی شاگردان، در کنار نظم و سازماندهی کلاس وظیفه ای بس دشوار است (رضانی نژاد، ۱۳۸۰). صرف نظر از کمبود امکانات ورزشی که به عنوان یکی از عوامل مهم تاثیر گذار بر مدیریت کلاس های تربیت بدنی شناخته شده است، یکی از موضوعات مهم در مدیریت کلاس های تربیت بدنی، آزادی حرکتی و رفتاری دانش آموزان در محیط و فضای باز آموزشی است که حتی ممکن است به متداول شدن رفتارهای نادرست آموزشی در کلاس منجر شود. بی توجهی مربیان و معلمان تربیت بدنی به مسائل رفتاری دانش آموزان، یکی از عمده ترین موانع در آموزش موفق تربیت بدنی محسوب می شود. یکی از راه های موثر برای کاهش رفتارهای نادرست

آموزشی در کلاس های تربیت بدنی، به کار بردن شیوه های کلاسداری و مدیریت موثر در کلاس است (مشرف، ۱۳۷۶).

در بررسی عوامل موثر بر سبک مدیریتی کلاس متغیرهای گوناگونی همچون عوامل فردی، خانوادگی، سازمانی و فرهنگی مطرح بوده اند که از میان آنها ویژگی های فردی از نقش برجسته تری برخوردارند. تعدادی از عوامل روانشناختی همچون عزت نفس، خودپنداره، خودکارآمدی، منبع کنترل، اسناد، درماندگی آموخته شده، سرسختی روانشناختی، راهبردهای شناختی و هوش در تبیین سبک مدیریت کلاس از اهمیت ویژه ای برخوردار بوده اند (ابوالقاسمی، ۱۳۸۹).

بر اساس تئوری شناختی- اجتماعی بندورا عوامل اصلی تعیین کننده موفقیت معلمان، قضاوت های آن ها در مورد خودکارآمدی شان است. معلمان با توجه به توانایی های شناختی و مهارت های مسئله گشایی که برای عملکرد کارآمد ضروری است درباره خود کارآمدی خود داور می کنند. تحقیقات در زمینه تربیت بدنی علم تمرین و علوم ورزشی نشان داده اند که آگاهی درباره خود کارآمدی هم در شروع تمرین و هم در اجرای ورزش نقش مهمی ایفا می کند (بندورا^۱، ۱۹۹۷).

پژوهش ها نشان داده اند که هرچه سطح خودکارآمدی بالاتر باشد دامنه فرصت ها و عملکرد شغلی و علاقه به آن بیشتر است. بالعکس خودکارآمدی پایین ممکن است عملکردهای شغلی را محدود کند و باعث تردید در مورد کارآمدی عملکرد آموزشی یا مدیریت کلاس شود (بورس و همکاران^۲، ۲۰۰۳). راس^۳ (۱۹۹۴) با فراتحلیل ۸۸ مطالعه به این نتیجه رسید که یافته ها روابط احتمالی بین خودکارآمدی معلم و رفتارهای آنان را تأیید می کند.

بطور کلی از دیدگاه جفری مارتین^۴ (۲۰۰۳)، خودکارآمدی بر رفتارهای کلاسی معلمان تربیت بدنی موثر است. او خودکارآمدی معلمان تربیت بدنی را به چهار بعد دانش آموز، فضای آموزشی، زمان و سازمان یا مدرسه تقسیم می کند. همچنین نکر می کند که ممکن است شیوه های مدیریت کلاس نیز مانند خودکارآمدی معلمان به این ابعاد وابسته باشد؛ به همین دلیل شاید خودکارآمدی معلمان تربیت بدنی با روش مدیریت کلاس آنان رابطه داشته باشد.

مک کورماک^۵ (۱۹۹۷) روش های مدیریت کلاس های تربیت بدنی را در سه دسته تقسیم بندی کرده است: در روش های پیشگیرانه معلم تربیت بدنی برای جلوگیری یا پیشگیری از رفتارهای ناهنجار دانش آموزان شیوه ها یا روش هایی مانند نظارت بر کلاس، کنترل و زیر نظر قرار دادن شاگردان، تنبیه کوتاه مدت و نادیده گرفتن برخی رفتارهای دانش آموزان استفاده می کند. روش دوم روش حمایتی است که استفاده از ارتباطات موثر کلامی و روابط مثبت اجتماعی با شاگردان را در بر می گیرد. به این ترتیب به دانش آموزان القا می کند که تحت حمایت عاطفی- اجتماعی معلم قرار دارد. ابزارهای این روش نیز تقویت و تشویق دانش آموز، تعیین و تنظیم مقررات خاص و یا قراردادهای موقتی مثل تعیین سرگروه است. سومین

1. Bandura

2. Borris, J.

3. Ross, Randall R.;

4. Jeffrey Martin,

5. McCormak,

شیوه سبک مدیریت کلاس معلمان تربیت بدنی، روش اصلاحی است. در این روش معلم تربیت بدنی گاهی اوقات ترجیح می دهد به بیان روشن و صریح نظرات خود، راهنمایی های لازم را برای آشکار کردن انتظارات خود از دانش آموزان ارائه دهد. این روش مستلزم داشتن ارتباط کلامی موثر با دانش آموزان است که به منظور بهبود یا اصلاح باورهای آنان به کار گرفته می شود (مک کومارک، ۱۹۹۷).

مدیریت کلاس و آموزش بدون ایجاد رابطه با فراگیران معنایی ندارد، معلمان در همان آغاز کار خود پی می برند که نحوه ی برقراری ارتباط با دانش آموزان بسیار اهمیت دارد و لازم است مربیان به تأثیر نوع ارتباط خود بر شکل گیری گرایش های انگیزشی دانش آموزان توجه زیادی نمایند (هاشمی فشارکی، ۱۳۸۴؛ ص ۲۳۷). استون^۶ (۱۹۹۷) با بررسی نقش مدیریت کلاس و آثار آن بر افزایش عملکرد و خودپنداره فراگیران و چگونگی ارتقاء بخشیدن به محیط مثبت یادگیری، نشان داد که معلمان با سابقه، اغلب از راه کارهای بازدارنده رفتار مشکل زا مانند: روابط مثبت، جایزه، تشویق، بی ریایی و راهکارهای مدیریتی موفق استفاده می کنند (رمضانی نژاد، ۱۳۸۲؛ ص ۴۴).

این مهارت های ارتباطی تحت تأثیر هوش هیجانی است که در تحقیق حاضر به عنوان متغیر دیگری برای پیش بینی مدیریت کلاس بررسی می شود. هوش هیجانی شکل تکامل یافته ای از توجه به انسان در محیط کاری است و افراد با هوش هیجانی بالا، افرادی کارآمد، مولد و مفیدند (سموعی و همکاران، ۱۳۸۹).

علیرغم اینکه در بسیاری از مطالعات ارائه شده، به بررسی رابطه برخی عوامل با سبک مدیریت کلاس توجه شده است، اما مطالعه ای یافت نشد که عوامل روانشناختی را بطور همزمان در ارتباط با سبک مدیریت کلاس مدنظر قرار داده و قدرت تبیین کنندگی آنها را مشخص کرده باشد. بنابراین از آنجا که مطالعه ای که رابطه همزمان متغیرهای خودکارآمدی و هوش هیجانی را با سبک مدیریت کلاس معلمان تربیت بدنی بررسی کرده باشد یافت نشد و همچنین با توجه به فقدان پژوهش هایی که مقدار پیش بینی کنندگی متغیرهای خودکارآمدی و هوش هیجانی بر واریانس سبک مدیریت کلاس؛ لذا پژوهش حاضر جهت بررسی قدرت تبیین و پیش بینی کنندگی هوش هیجانی و خودکارآمدی بر سبک مدیریت کلاس معلمان تربیت بدنی مدارس تدوین شده است.

۲-۱ بیان مسئله

منظور از مدیریت کلاس درس^۷، طیف وسیعی از تکنیک ها و روش هایی است که برای تسهیل در امر آموزش، بالا بردن توانمندی، ایجاد و تداوم فضایی دلپذیر و خوشایند در کلاس، ممانعت از رفتارهای نابسامان و خلل آفرین و حاکمیت نظم و انضباط بر کلاس، به کار برده می شود. این تکنیک ها متضمن مهارت های ارتباطی، مدیریتی و تدابیر آموزشی است (مشایخی، ۱۳۸۳؛ به نقل از هاشمی فشارکی، ۱۳۸۴).

⁶. Stone Larry
1. Classroom Management

مدیریت کلاس، طبق تعریف ولفگانگ^۸ و گلیکمن^۹ (۱۹۸۶)، به کلیه تلاش‌های معلم برای سرپرستی فعالیت‌های کلاسی گفته می‌شود که شامل محیط روانشناختی (تعاملات دانش‌آموزان)، ارتباطات (سیستم بازخورد)، آموزش (سازمان دهی تدریس) و ساختار کلاس است. همچنین مارتین و یین^{۱۰} (۱۹۹۸)، با استناد به نظریه ولفگانگ و گلیکمن، مدیریت کلاس را به عنوان چتری بر فعالیت‌های کلاسی توصیف می‌کنند که به وجود آورنده‌ی جو اجتماعی – روانشناختی کلاس است و دارای سه جنبه است: مدیریت آموزش^{۱۱}، مدیریت افراد^{۱۲} و مدیریت رفتار^{۱۳} (مارتین و یین، ۲۰۰۴).

به عقیده ولفگانگ (۱۹۹۰)، معلمان بر اساس عقایدشان درباره رشد و یادگیری بچه‌ها، الگوی رفتاری خود را در مدیریت کلاس شکل می‌دهند که هر الگو یا سبک رفتاری می‌تواند اثرات متفاوتی بر رشد دانش‌آموزان به جای گذارد. وی با تکیه بر روانشناسی یادگیری و مدیریت کلاس، یک چارچوب مفهومی از سه رویکرد مدیریت کلاس بر روی پیوستاری از کنترل ترسیم کرده است که به ترتیب عبارتند از: مداخله‌گرایان^{۱۴}، تعامل‌گرایان^{۱۵} و غیر مداخله‌گرایان^{۱۶}. در این پیوستار هر چه از مداخله‌گرایی به سمت غیر مداخله‌گرایی پیش رویم، میزان کنترل کم و در مقابل مشارکت و مسئولیت دانش‌آموز در کلاس افزایش می‌یابد.

امروزه معلمان تربیت بدنی از روش‌های گوناگونی برای اداره کلاس استفاده می‌کنند. این روش‌ها با توجه به شرایط حاکم بر کلاس درس و خصوصیات شخصیتی معلم تربیت بدنی انتخاب می‌شود (زرین آبادی، ۱۳۸۰). سبک مدیریتی معلمان، بر اساس اعتقادات، شخصیت و عمل آنان مشخص می‌شود. در مورد عوامل موثر در مدیریت کلاس، کونین^{۱۷} (۱۹۷۰) معتقد است که برای ایجاد نظم و تداوم آن استحکام در فعالیت‌های کلاس، مهم‌ترین عامل اداره‌ی کلاس است. معلمان باید توجه داشته‌باشند که شخصیت آنان یگانه عامل مهم در محیط کلاس است (به نقل جانسون^{۱۸}، ۲۰۰۸).

در زمینه عوامل شخصیتی موثر بر مدیریت کلاس، متغیرهای هوش هیجانی^{۱۹} و خودکارآمدی نقش با اهمیتی دارند که در پژوهش حاضر به عنوان متغیرهای پیش‌بین به آنها پرداخته شده است.

هوش هیجانی شکل تکامل یافته‌ای از توجه به انسان در محیط کاری است و افراد با هوش هیجانی بالا، افرادی کارآمد، مولد و مفیدند (سموعی و همکاران، ۱۳۸۹).

مدیریت کلاس و آموزش بدون ایجاد رابطه با فراگیران معنایی ندارد، معلمان در همان آغاز کار خود پی می‌برند که نحوه‌ی برقراری ارتباط با دانش‌آموزان بسیار اهمیت دارد و لازم است مربیان به تأثیر نوع

8. Wolfgang

9. Glickman

10. Martin, Yin.

11. Instruction Management

12. People Management

13. Behavior Management

14. interventionist

15. Interactionist

16. Non-Interventionist

17. Kounin, J. S

18. Johnson, Gia

19. - Emotional Intelligence

ارتباط خود بر شکل گیری گرایش های انگیزشی دانش آموزان توجه زیادی نمایند (هاشمی فشارکی، ۱۳۸۴؛ ص ۲۳۷). استون^{۲۰} (۱۹۹۷) با بررسی مدیریت کلاس، چگونگی ارتقاء بخشیدن به محیط مثبت یادگیری، آثار آنها بر افزایش عملکرد و خودپنداره فراگیران، نشان داد که معلمان با سابقه، اغلب از راه کارهای بازدارنده رفتار مشکل زا مانند: روابط مثبت، جایزه، تشویق و بی ریایی، همانند راهکارهای مدیریتی موفق تاکید ورزیدند (رمضانی نژاد، ۱۳۸۲).

منظور از هوش هیجانی مهارتی است که به فرد کمک می کند تا از طریق خودآگاهی، روحيات خود را کنترل کند، از طریق خود مدیریتی، آن را بهبود بخشد؛ از طریق همدلی، تأثیر آن را بر دیگران درک کند و از طریق مدیریت روابط به شیوه ای عمل کند که روحیه خود و دیگران را بالا ببرد (دانیل گلن^{۲۱}، ۱۹۹۵؛ به نقل از کردنوقایی و همکاران، ۱۳۹۰). هم چنین هوش هیجانی عاملی است که به هنگام دست نیافتن به یک هدف در شخص ایجاد انگیزه و امید می کند و در بر گیرنده هم حسی، و به معنی آگاهی از احساسات افراد پیرامون و مهارت اجتماعی یعنی خوب رفتار کردن با افراد دیگر و کنترل هیجانهایی خویش در رابطه با دیگران و توانایی تشویق و هدایت آنها، نیز می شود (کردنوقایی و همکاران، ۱۳۹۰). بار - آن^{۲۲} (۲۰۰۰) معتقد است که هوش هیجانی مجموعه ای از توانایی ها و قابلیت ها و مهارتهایی است که فرد را برای سازگاری با محیط و کسب موفقیت در زندگی تجهیز می کند (سیاروچی^{۲۳} (۲۰۰۲)؛ ترجمه امامزاده ای، نصیری، ۱۳۸۳).

هوش هیجانی از راه ویژگی های ادراک هیجانی، تسهیل هیجانی، شناخت هیجانی و مدیریت هیجان ها و بازسازی و امکان پیش بینی بر افزایش قدرت کنترل و تقویت راهبردهای مقابله ای کارآمد و افزایش موفقیت شغلی تأثیر می گذارد (بشارت و همکاران، ۱۳۸۵؛ به نقل از برغمدي، ۱۳۸۷؛ ص ۱۰۱).

گلن (۱۹۹۸) معتقد است هوش هیجانی یکی از مهمترین عوامل پیش بینی کننده موفقیت مدیران است. اهمیت مدیریت کلاس در کسب موفقیت مربیان و معلمان آموزش و پرورش و نقش پر اهمیت قابلیت های ارتباطی در این موفقیت و همچنین از سوی دیگر نقش بالقوه هوش هیجانی در جهت گیری روابط اجتماعی این فرضیه را شکل می دهد که احتمالاً هوش هیجانی و مدیریت کلاس معلمان در ارتباط باشند (دیوید کارسو^{۲۴}، ۲۰۰۴).

لذا با توجه به پژوهش های صورت گرفته به نظر می رسد نقش هوش هیجانی در محل کار، نقش مهمی است. چرا که هوش هیجانی با هیجان، انگیزش، رفتارهای شخصیتی، خلق، صفات شخصیتی و مهارت های اجتماعی مرتبط است (زیندر، ۲۰۰۴). هوش هیجانی به فرد کمک می کند که احساس مثبتی از خوب بودن را ایجاد کند و از طریق آن بهبود عملکرد را افزایش دهد (دروسکا، سالو و مونت، ۲۰۰۶).

²⁰ - Stone,

²¹ - Goleman, D.

²² . Bar- on, R.

²³ . Ciarrochi, J.,

²⁴ . Caruso, D. R.

پژوهش در زمینه‌ی روانشناسی آموزشی نشان می‌دهد که برخی از شایستگی‌های هیجانی در ارتباط با احساس خودکفایی معلمان است (پنروز، پری و بال^{۲۵}، ۲۰۰۷؛ موافیان^{۲۶} و غنی زاده ۲۰۰۹؛ رستگار و هماریور ۲۰۰۹؛ فابیو و پلازشی^{۲۷}، ۲۰۰۸؛ چان شنگ مو همکاران^{۲۸}، ۲۰۰۶). به عنوان مثال، در بین معلمان زبان انگلیسی در مؤسسات آموزش زبان خارجی شهر مشهد، ابعاد خود آگاهی هیجانی، روابط بین فردی و حل مسئله پیش بینی کننده های معنی دار خودکفایی معلمان بودند (موافیان و غنی زاده، ۲۰۰۹)؛ در حالیکه با به کارگیری مدل چهار مؤلفه‌ای هوش هیجانی بین معلمان دبیرستان‌های هنگ کنگ، تنها تنظیم مثبت هیجانات به عنوان پیش بینی کننده‌ی معنی دار احساس کفایت شخصی شناخته شد (چان شنگ، ۲۰۰۶).

اصطلاح خودکارآمدی که منبعث از نظریه شناختی- اجتماعی بندورا است (۱۹۷۷)، بر باور شخص در مورد اینکه چگونه بخوبی می‌تواند در انجام وظایف و کارهای خودموفق باشد، دلالت دارد. در نظام یادگیری شناختی- اجتماعی بندورا (۱۹۹۴) منظور از خودکارآمدی، مفهومی است که به احساسات شایستگی و کفایت شخص در مورد انجام اعمالی که توان آن را در خود می‌بیند اشاره دارد (مری ماردن، ۱۳۸۶). به عقیده بندورا (۱۹۹۷) از عناصر خودپنداره هر شخص مجموعه باورها و انتظاراتش در مورد توانایی‌های خود در ارتباط با انجام مؤثر تکالیف و برآورده شدن آنچه باید برآورده شود، است. وی این مؤلفه را کارایی شخص نامیده است (نریمانی، ۱۳۸۶). در تعریف واضح آن می‌توان گفت خودکارآمدی باور یا اعتمادی است که یک شخص به قابلیت‌هایش در انجام دادن یک رفتار ویژه برای ایجاد یک پیامد مورد نظر، دارد (بندورا، ۱۹۹۷؛ به نقل از شویان و همکاران، ۲۰۰۸).

نظریه شناختی- اجتماعی که یک رویکرد متمرکز و مسئله مدار است تجربیات مستقیم تسلط بر امور را ابزار مؤثری در تغییرات رفتار و شخصیت دانسته و معتقد است اینگونه تجربیات حس کارآمدی نیرومندی را ایجاد می‌کنند (بندورا، ۱۹۹۳). همچنین ادراک خودکارآمدی به طرق دیگر نیز در مدیریت کارآمد مؤثر است. بطور مثال هر چه کارایی خود نظم جویی بیشتر باشد افراد قادر به یکپارچه سازی توانمندی‌های فزاینده زندگی خود می‌شوند. همچنین فرض بر این است که کارایی شخصی برای افزایش بهره‌گیری از مهارت‌های مقابله‌ای مؤثر در دامنه وسیعی از زمینه‌ها مفید است (مارلات و گوردن، ۱۹۸۵؛ به نقل از دولان و همکاران^{۲۹}، ۲۰۰۸).

در ارتباط خودکارآمدی با مدیریت کلاس می‌توان گفت که باورهای خودکارآمدی منجر به انگیزه بیشتر در محیط کار و یادگیری سبک‌های مدیریتی بهتر جهت برقراری رابطه کارآمد با دانش‌آموزان می‌شود (چارلز^{۳۰} و همکاران، ۲۰۱۱)؛ چراکه در بسیاری از موارد معلمان با انگیزه بالایی سال تحصیلی را آغاز می‌کنند اما به دلایل

25 . Penrose, A., Perry, C., & Ball, I

26 . Moafian, F.,

27 . Fabio, A. D. & Plazzeschi, L

28 -Chun Sheng

29 . Dolan, Sara, L., Rosemarie, Martin, A.

30 . Charles R.

مختلف این انگیزه ها خاموش شده و با احساس درماندگی و عدم رضایت از خود و شرایط مواجه می شوند که اغلب به دلیل پایین بودن باورهای خودکارآمدی در مقابله با مسائل کلاس است (کالینز، ۲۰۰۷).

براین اساس در پژوهش حاضر خودکارآمدی به عنوان یکی از متغیرهای پیش بین جهت بررسی مدیریت کلاس توسط معلمان تربیت بدنی در نظر گرفته شده است. همچنین مدیریت کلاس عامل مهمی در کسب موفقیت شغلی معلمان به شمار می رود که در این پژوهش در ارتباط با هوش هیجانی مورد ارزیابی قرار گرفته است.

با عنایت به بررسی هایی که پژوهشگر در پژوهش های مرتبط با مدیریت کلاس انجام داده است این نتیجه استنباط شده است که مدیریت کلاس توسط معلمان تربیت بدنی کمتر مورد توجه بوده است و نا شناخته ها و سوالات بی جوابی در زمینه عوامل تأثیر گذار بر آن باقیست.

بنابراین با توجه به اهمیت متغیرهای شخصیتی از قبیل هوش هیجانی و خودکارآمدی در پیش بینی سبک مدیریتی معلمان تربیت بدنی، این سؤال وجود دارد که آیا رابطه بین سبک مدیریتی کلاس توسط معلمان تربیت بدنی و میزان هوش هیجانی و خودکارآمدی آنها معنادار است؟ به عبارت دیگر پژوهش حاضر با بررسی ارتباط بین متغیرهای هوش هیجانی و خودکارآمدی با مدیریت کلاس، در صدد پاسخ به این سؤال است که آیا سطح کلی و ابعاد هوش هیجانی قادر به پیش بینی ابعاد سطح کلی مدیریت کلاس معلمان تربیت بدنی آموزش و پرورش شهر تهران می باشد؟ و همچنین آیا خودکارآمدی و ابعاد مختلف آن قادر به پیش بینی سبک مدیریتی معلمان تربیت بدنی است؟ و همچنین از بین دو متغیر خودکارآمدی و هوش هیجانی کدام یک بیشترین نقش را در پیش بینی سبک مدیریتی کلاس دارد؟

۱-۳ ضرورت و اهمیت تحقیق

به نظر می رسد که چگونگی اداره کلاس تربیت بدنی در مدرسه، نسبت به سایر کلاس ها مورد توجه قرار گرفته است (زرین آبادی، ۱۳۸۰). معلم تربیت بدنی مسئول اداره کلاس و آموزش است. شاگردان در این کلاس می خواهند بازی و حرکت کنند و آزادانه در هر زمان اداره رفتار خود را بر عهده بگیرند. شاید آنها بر خلاف سایر کلاس های آموزشی، اطاعت و پیروی کمتری از معلم نشان می دهند یا می کوشند نوع مشارکت فردی را خودشان تعیین کنند. در کلاس تربیت بدنی، معلم با شاگردانی روبروست که از نیمکت جدا شده اند و خود را در فضای بسته و ساکت با کاغذ و کتاب نمی بینند. چون در کلاس تربیت بدنی فرصتی یافته اند که بتوانند به رفع خستگی و استرس ها بپردازند و هر لحظه که خواستند بنشینند، بدون یا از بازی دست بکشند. در چنین موقعیتی نمی توان از روش های متداول کلاسداری و تدریس برای سایر درس ها استفاده کرد. حفظ آزادی، مشارکت فعال، لذت و شادی شاگردان، در کنار نظم و سازماندهی کلاس وظیفه ای بس دشوار است (رمضانی نژاد، ۱۳۸۰). صرف نظر از کمبود امکانات ورزشی که به عنوان یکی از عوامل مهم تأثیر گذار بر مدیریت کلاس های تربیت بدنی شناخته شده است، یکی از موضوعات مهم در مدیریت کلاس های تربیت بدنی، آزادی حرکتی و رفتاری دانش آموزان در محیط و فضای باز آموزشی است که حتی ممکن است به متداول شدن رفتارهای نادرست آموزشی در کلاس منجر شود. بی توجهی مربیان و معلمان تربیت بدنی به مسائل رفتاری دانش آموزان، یکی از عمده ترین موانع در آموزش موفق تربیت بدنی محسوب می شود. یکی از راه های موثر برای کاهش رفتارهای نادرست

آموزشی در کلاس های تربیت بدنی، به کار بردن شیوه های کلاسداری و مدیریت موثر در کلاس است (مشرف، ۱۳۷۶).

با وجود اینکه سالانه تحقیقات بسیاری در زمینه روانشناسی آموزشی صورت می‌گیرد، بررسی و مطالعه در حوزه های گوناگون در زمینه هیجانی هنوز هم نیازمند پژوهش به نظر می‌رسد. با توجه به جستجوهای پژوهشگر در ارتباط با شناسایی مطالعاتی که ارتباط بین هوش هیجانی و مدیریت کلاس معلمان و مربیان تربیت بدنی آموزش و پرورش را مورد بررسی قرار داده باشد، تحقیقاتی وجود داشت که این متغیرها را به صورت جداگانه مورد مطالعه قرار داده بودند.

از سوی دیگر تحقیقاتی که به رابطه سنجی این متغیرها اختصاص داشت، بیشتر به جامعه‌ی پرستاران، مدیران و کارکنان سازمان ها و مؤسسات اختصاص داشت. با توجه به موارد فوق الذکر پژوهشگر لازم می‌داند تا برای توسعه‌ی اطلاعات موجود در این زمینه بین معلمان رشته‌ی تربیت بدنی تحقیق حاضر را انجام دهد. تحقیق حاضر با تأکید بر نقش پر اهمیت مدیریت کلاس معلمان تربیت بدنی، هوش هیجانی به عنوان سازه ای که مهارت های اجتماعی افراد را تحت تأثیر قرار می‌دهد، و خودکارآمدی که باور به توانمندیها را نشان می‌دهد سعی دارد گام مؤثری در روانشناسی آموزشی بردارد، کاربرد پژوهش حاضر را می‌توان به صورت زیر فهرست کرد:

۱. با نشان دادن ارتباط هوش هیجانی و مدیریت کلاس می‌توان در مورد آموزش مهارت های هوش هیجانی به معلمان تربیت بدنی جهت ارتقاء سبک مدیریتی و الگو قرار گرفتن آنان در مدارس از لحاظ رفتار هوش هیجانی، اندیشه های جدیدی را ارائه کرد.
 ۲. با توجه به جامعه‌ی آماری تحقیق، معاونین آموزشی مناطق و سازمان آموزش و پرورش می‌توانند از نتایج این تحقیق در جهت برنامه ریزی و آموزش مهارت های هوش هیجانی در جهت بهبود کارایی و بهره وری معلمان و مربیان تربیت بدنی مدارس استفاده نمایند.
 ۳. از آنجائیکه معلمان تربیت بدنی در محیطی غیر از کلاس درس با دانش آموزان در ارتباط آموزشی هستند، آموزش مهارت های هوش هیجانی به آنان تأثیر قابل ملاحظه‌ای در انتقال عملی این مفاهیم به دانش آموزان خواهد داشت.
- لذا بررسی رابطه هوش هیجانی و خودکارآمدی با مدیریت کلاس معلمان تربیت بدنی یکی از پژوهش‌هایی است که در این حوزه ضروری به نظر می‌رسد.

۴-۱ اهداف پژوهش

هدف کلی:

هدف کلی این پژوهش تعیین نقش خودکارآمدی به همراه هوش هیجانی و مؤلفه‌های آن بر مدیریت کلاس معلمان تربیت بدنی مدارس شهر تهران و تعیین قدرت تفکیکی هر یک از این پیش بین‌ها بر سبک مدیریتی معلمان تربیت بدنی بود.

اهداف اختصاصی

۱. تعیین سطح هوش هیجانی و مؤلفه‌های آن در معلمان تربیت بدنی

۲. تعیین رابطه مؤلفه‌ها و سطح کلی هوش هیجانی با مدیریت کلاس معلمان تربیت بدنی
۳. پیش بینی سبک مدیریت کلاس معلمان تربیت بدنی بر اساس مؤلفه‌های هوش هیجانی
۴. پیش بینی سبک مدیریت کلاس معلمان تربیت بدنی بر اساس خودکارآمدی
۵. مقایسه هوش هیجانی، خودکارآمدی و سبک مدیریت در بین معلمان زن و مرد.

۱-۵ فرضیات پژوهش

فرضیه‌های پژوهش حاضر به شرح زیر می‌باشد:

۱. هوش هیجانی و خودکارآمدی پیش بینی کننده سبک مدیریتی حمایتی معلمان تربیت بدنی می‌باشند.
۲. هوش هیجانی و خودکارآمدی پیش بینی کننده سبک مدیریت اصلاحی هستند.
۳. هوش هیجانی و خودکارآمدی پیش بینی کننده سبک مدیریتی پیشگیرانه معلمان تربیت بدنی هستند.
- ۴.

۱-۶ تعاریف متغیرها

تعاریف نظری:

سبک مدیریت کلاس: مدیریت کلاس، طبق تعریف ولفگانگ و گلیکمن^{۳۱} (۱۹۸۶)، به کلیه تلاش‌های معلم برای سرپرستی فعالیت‌های کلاسی گفته می‌شود که شامل محیط روانشناختی (تعاملات دانش آموزان)، ارتباطات (سیستم بازخورد)، آموزش (سازمان دهی تدریس) و ساختار کلاس است. همچنین مارتین و یین^{۳۲} (۱۹۹۸)، با استناد به نظریه ولفگانگ و گلیکمن، مدیریت کلاس را به عنوان چتری بر فعالیت‌های کلاسی توصیف می‌کنند که به وجود آورنده‌ی جو اجتماعی - روانشناختی کلاس است و دارای سه جنبه است: مدیریت آموزش^{۳۳}، مدیریت افراد^{۳۴} و مدیریت رفتار^{۳۵} (مارتین و یین، ۲۰۰۴).

مک کورماک (۱۹۹۷) روش‌های مدیریت کلاس‌های تربیت بدنی را در سه دسته تقسیم بندی کرده است: در روش‌های پیشگیرانه، معلم تربیت بدنی برای جلوگیری یا پیشگیری از رفتارهای ناهنجار دانش آموزان از شیوه‌ها و روش‌هایی مانند نظارت بر کلاس، کنترل و زیر نظر قرار دادن شاگردان، تنبیه کوتاه مدت و طولانی مدت یا نادیده گرفتن برخی رفتارهای دانش آموز استفاده می‌کند. روش دوم، روش حمایتی است که استفاده از ارتباطات مؤثر کلامی و روابط مثبت اجتماعی با شاگردان را در بر می‌گیرد؛ به این ترتیب به دانش آموز القا می‌شود که تحت حمایت عاطفی - اجتماعی معلم قرار دارد. ابزارهای این روش نیز تقویت و تشویق دانش آموز، تعیین و تنظیم مقررات خاص و یا قراردادهای موقتی مثل تعیین سرگروه است. روش اصلاحی، سومین شیوه مدیریت کلاس است. در این روش، گاهی اوقات معلم تربیت بدنی ترجیح می‌دهد با بیان روشن و صریح نظرات خود، راهنمایی‌های لازم را برای آشکار کردن انتظارات خود از دانش آموزان ارائه دهد. این روش مستلزم داشتن ارتباط کلامی مؤثر با دانش آموزان است که به منظور بهبود یا اصلاح باورهای آنان به کار گرفته می‌شود.

³¹. Wolfgang , Glickman

³². Martin, Yin

³³. Instruction Management

³⁴. People Management

³⁵. Behavior Management